

TŰNŐDÉS LEÓRÓL

Fülöp Gábor: *Leó tŰnődéseiből*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1980

Nem tartozom a megrögzött versolvasók közé, azonban a legtöbb verseskötetet szorgalmasan átböngésem. Beszélni, írni vagy netán vitázni róluk ritkán szoktam, és így nem is érzem magam hivatottnak ítéletet mondani a költészetről. Azonban mint minden olvasó embernek, nekem is megvan a magam kis különvéleményem.

Sajnos e vélemény sok esetben egybecseng az *Élet és Irodalom* kritikusanak gondolataival, aki az országhatároktól függetlenített magyar nyelvű költészetről való eszmefuttatása során az értékvesztés, az álköltészet és a tiszteletreméltó semmitmondás csődjének fogalmaihoz jutott el. (Lásd: Szentmihályi Szabó Péter: „Ne csak a papír szenvedjen”. *É.S.* 1981. január 31.)

Az említett cikk írója néhány újabb (de nem legújabb) jugoszláviai magyar verseskötetével perlekedik, megkérdőjelezi kiadásuk szükségességét, kétségbe vonja értékeiket, és könyvkiadásunk pozitívumai közül csupán azt a tényt emeli ki, hogy lehetőséget nyújt a papírpusztításra. Nincs szándékomban vitába bocsátkozni a szerzővel, sem kiállni mellette, hiszen már említettem, hogy erre nem érzem magam illetékesnek, másrészt pedig, mert a szóban forgó kötetek ismertetései, kritikái már rég megjelentek, idézni őket, hivatkozni rájuk pusztán ismétlés és talán hiábavalóság is lenne.

Hogy most mégis egy verseskötetről szeretnék néhány gondolatot közölni, részben indokolja Szentmihályi Szabó Péter cikke is. Ugyanis legutóbb egy olyan verseskötet került a kezembe, ami cáfolja a cikkről gondolatait, s vele együtt a különvéleményemet is; (Tolnai Ottó *Világpóra* és Csorba Béla *Stratégiája* után) az lepott meg ilyen kellemesen, hogy Fülöp Gábor kötetbe gyűjtötte Leó-verseit. A szerző nyolc éve megjelentetett kötetében (*Az erdő én vagyok*, 1973) már felfigyelhettünk a groteszk humorú költeményekre, noha ott ez a hang nem volt kizárólagos. A Leó-versek gyűjteménye azonban már csupán derűs hangú, izgalmas gondolatbukfencet helyez előtérbe, ami felnőttest, gyereket egyaránt megkacagtat.

Mert hát tulajdonképpen gyermekversekről van szó. Nem csupán abban az értelemben, hogy gyermekek számára íródtak, hanem sokkal inkább úgy, hogy a gyermeki lét egy pszichológiai fázisának gondolkodásmódját tárják fel előttünk. (A *Gyermeklélektant* forgatva bizonyára megfelelőbb terminus technikusokat találunk, amelyek közelebből és pontosabban határoznák meg ezt a gondolkodásmódot.)

Leó monológusai egy abszurd gondolati világról árulkodnak, ahol felbomlik a rend és a rendszer, a valós keveredik a valóttal, az álmok és vágyak vegyülnek a valósággal. Nemezszer ismerhetjük fel a gyer-

meki logika — ami gyakran ésszerűbb a felnőttek gondolkodásmódjánál, s mindig következetes — játékát, ami a szó szerinti értelmezés és a valóság szembesülésének gondolati/kommunikációs csődjét eredményezi. Például Leó esete a gyufával: Leónak számtalanszor megtiltották már, hogy a tűzzel játsszon. Ő elismeri a tilalom helyénvalóságát, és ezért csupán a gyufával játszik; tehát eleget is tesz a kívánalmaknak, meg persze magát sem fosztja meg izgalmas játékától. Fülöp Gábor, azaz Leó ügyesen bánik a szavakkal (ahogy ezt maga mondaná — ez különbözőteti meg a kakadutól), olyannyira ügyesen, hogy egész gondolat- és versvilágát a szavak trükkjére építi. Megvillant néhol egy-egy rímet, de nem bonyolódik ilyen — hozzá nem illő — nyelvi furfang és játék alkalmazásába, sokkal inkább foglalkoztatja a gondolat.

Talán furcsának tűnik, de Leó ugyanakkor a gyermekek látószögéből és intellektusának magaslatáról tekint témáira, és egy kicsit ránk is, az olvasóra. Ez a felülnézeti szemszög és a mindenlébenkanaláság határozza meg a kötet hangját. Hiszen Leó megfigyelései és megállapításai helytállóak — a tanító asztalcsapkodására (ami egyedüli cselekedete) senki se figyel, noha az külalakra megtévesztésig hasonlít Drakulára (*Leó mint tanító*), s az idei naptár is pont olyan a valóságban is, mint a tavalyi, csupán a csütörtök most péntekre esik (*Leó és a naptár*), de mégis izgalmasak számunkra ezek a megállapítások, ugyanis nyelvi megfogalmazásuk a dolgok felfedezését/újrafelfedezését idézi elénk. A felfedezés örömeinek a többletét nyújtja számunkra Fülöp Gábor Leó-könyve, s e többlet miatt olvassuk verseit örömmel.

Pontosabb megfigyeléssel felfedezhetjük, hogy milyen gondolati (gondolattársítási) alapra épülnek a Leó-versek. Fülöp Gábor ugyanis tudja, hogy a gyermekek szeretnek csodákat felfedezni, s ezért a legapróbb részlet felé is érzékeik és intellektusuk teljes megnyitásával fordulnak. Szemük, fülük olyan jelenségeket és részleteket is regisztrál, amelyek fellett a mi érzékeink elsiklanak, akár tompultságuk folytán, akár csak azért, mert a százszor látott dolgot már nem eredeti valójában érzékeljük, hanem annak csupán tudatunkba rögződött benyomását éljük át. Hasonló jelenség játszódik le érzékeinkben, ha egy emlékképet összehasonlítunk egy fényképpel. Például, ha akármilyen szokatlan szögből szemlélünk egy létrát, azt mindig létrának látjuk. Am, ha ugyanezt a létrát ugyanabból a szögből lefényképezzük, a fénykép már regisztrálja a térbeli torzulásokat, amelyeket a szemünk a látvány megszokása folytán korrigál. Két különböző látványban lesz így részünk, noha a fényképezőgéppel nem tesz mást, mint a dolgokat *részleteiben és pontosan* reprodukálja.

Ha a megfigyelést részletesen végezzük, igazolódik Füst Milán gondolata, miszerint: „... a repülőgép nem nagyobb csoda, mint a tehén, s a rádió korántsem nagyobb, mint az, hogy a nap reggel feljön az égen...”, azaz sok minden múlik a megfigyelés eredetiségén.

Fülöp Gábor művészete megfigyeléseinek frissességénél kezdődik, s folytatódik a megfigyelés és a képzelet játékával, a logikátlanság és a képtelenség valósággá való emelésével, a szélsőségesen különböző elemek egymáshoz közelítésével, azaz a játékos fantáziával, s a groteszk gondolkodásmódban lel kifejezést.

A gyermeki lélek kívánságai közé soroltuk a csodák felfedezését a mindennapi dolgokban, a részletek megfigyelését és összefüggéseik feltárását. Ezek a Leó-versek versszervező erői is egyben. Nem feledkezhetünk meg azonban Svetozar Tomić nagyszerű szövegrajzairól sem, aki pontos érzékkel választotta a gyermekeknek oly kedves képregény formát illusztrációhoz. Ezek a rajzok mindenképpen javára válnak a kötetnek, hiszen kifejezőek, csupán a legfontosabb rajz-elemekkel mondják el némely vers tartalmát, ugyanolyan szellemesen, mint maguk a versek.

FEKETE J. József

COGITO, ERGO SUM, AVAGY A KETTŐSSÉGEK GYERMEKKÖLTÉSZE

Fülöp Gábor: *Leó tündései*ből. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1980

A költészet alapproblematikájához tartozik a bonyolítás és az egyszerűsítés kérdése is: meddig lehet valamit bonyolítani, illetve egyszerűsíteni úgy, hogy az még követhető maradjon, de túlságosan sekélyes se legyen. És ez a kérdés még határozottabban és jogosabban vetődik fel, mint általában, ha gyermekköltészetről van szó. Hiszen az elsődleges címzettek a gyermekek, nekik íródtak a versek; elsősorban ők azok, akikkel a költőnek meg kell értetnie a közlendőket. Így a gyermekeknek szánt költemények nyelve, ismeretanyaga szükségszerűen különbözni fog a felnőtteknek szánt versektől. A költő dolga pedig az, hogy a jó gyermekverset kíván írni, hogy felfedje, megtalálja azt a különbözőt, már-már különbséget, amely a kicsinyek és nagyok világát elválasztja.

Nem kétséges, ha Fülöp Gábor a Leó-verseket így írta volna meg, standard gyermekversek születnek, amelyek alig különböztek volna az eddigi, mások által megírt versektől, és észrevétlenül szaporította volna könyveink lajstromát. Csakhogy ő nem elégedett meg ezzel, hogy megtalálta a kicsinyek és nagyok világát elválasztó különbséget, hanem magát a „különbözőt” kívánta felfedni, ezért a „szabványtól” eltérő fordulatot alkalmazott. Nemcsak azt írta le, ami a két világot elválasztja, hanem azt is, ami a kettőt összekapcsolja. Sőt, a kettő közötti viszonyt is (természetesen Leó-perspektívában).

De miben is áll Fülöp Gábor verseinek a „különbözőség”?